

Historie

ILLUSTRERET
VIDENSKAB

Lejesoldater var Napoleons trumfkort

Nr. 13/2016
74,95 kr.

Midt om natten i overfyldte robåde og fiskekuttere begav jøderne sig ud på en farefuld færd over Øresund.

SCANPIX

**Flugten over Øresund:
7.742 j der
snyder Hitler**

I september 1943 strammer den tyske besættelsesmagt grebet om Danmark. Landets jøder skal sendes i kz-lejr, kræver tyskerne. Planerne om aktionen bliver imidlertid lækket, og tusinder af mennesker beslutter at hjælpe jøderne i sikkerhed – og selv tyskerne er med til at sikre flugten.

Ny dansk film om jødernes flugt:
FUGLENE OVER SUNDET
PREMIERE DEN 27. OKTOBER

Farligt dobbeltspil med de danske jøder

Siden besættelsen 9. april 1940 har Danmark ikke voldt tyskerne mange problemer, men i august 1943 nægter de danske politikere at samarbejde. Tyskernes leder Werner Best vil bruge jøderne til at genskabe harmonien.

FRIHEDSMUSEET/NATIONALMUSEET

Krise i det dansk-tyske samarbejde

Under sin udstationering i Frankrig har **Werner Best** interneret 42.000 jøder i lejre; i november 1942 udnævner Hitler ham til **rigsbefuldmægtiget** for Danmark.

Da samarbejdet med landets politikere bryder sammen, er eksporten af fødevarer til Tyskland – og Bests karriere – i fare. For at indynde sig hos Hitler sætter Best jødeaktionen i værk, og for at genvinde danskernes tillid saboterer han aktionen.

Poul Hannover klamrer sig til rælingen, mens den ene brodsø efter den anden slår ind over fiskekutteren. Han er dyngvåd og ryster af kulde, men han og de 21 andre jøder ombord er trods alt på vej over Østersøen mod Sverige. Her vil de være i sikkerhed for Gestapo, det hemmelige tyske politi, der i disse dage finkæmmer Danmark for at finde jøder og sende dem i kz-lejr.

Faren er dog langt fra overstået. Ude i den mørke nat lurer tyske patruljebåde, og det hårde vejr er tydeligvis en udfordring for skipperen. Som timerne går, begynder Hannover at tvivle på, om han har nogen anelse om, hvor kutteren er. Turen fra Falster til Sverige vil føre dem meget tæt på den tyske kyst. Bliver de fanget her, er alt håb ude.

Hele familien Hannover – Poul, hustruen Inger og børnene Mette og Allan – er med ombord. For tre lange dage siden forlod de en tryk tilværelse i villaen ved Emdrup Sø nord for København. Siden har de været på flugt og knap nok fået noget at spise.

Situationen er den samme for landets øvrige 8.000 jøder. Siden den 30. september 1943 har de levet under jorden, mens de desperat leder efter en mulighed for at flygte.

Poul Hannover lytter til fiskernes dæmpede samtale. De gætter på, at de nærmer

Familien Hannover samlet omkring spisebordet – far Poul, 13-årige Allan, Mette på otte år og moren Inger. Billedet er taget efter den dramatiske flugt til Sverige i 1943.

sig Kalmar – byen ligger langt oppe ad den svenske østkyst. Det kan da ikke passe.

Danskerne vælger at samarbejde

Straks efter tyskernes besættelse af Danmark den 9. april 1940 valgte regeringen at samarbejde. Det betød, at danske myndigheder fortsat styrede landet. Til gengæld skulle regeringen garantere tyskernes sikkerhed bl.a. ved at forhindre sabotage. Jøderne forblev uantastede.

Men efterhånden som verdenskrigen gik tyskerne imod, blev modstanden i befolkningen mere åbenlys. Antallet af sabotageaktioner steg, og arbejderne begyndte at strejke.

Tyskerne krævede, at den danske regering satte hårdt mod hårdt, hvilket bl.a. ville betyde forbud mod strejker og indførelsen af dødsstraf for sabotage. Det nægtede regeringen, der trådte tilbage den 29. august 1943.

Hitlers øverstkommanderende i Danmark var den *rigsbefuldmagttede* Werner Best, der havde været statholder i det besatte Frankrig, hvor han stod for interneringen af 42.000 jøder og fik det malende tilnavn "Blodhunden fra Paris".

I Danmark lærte Best at bruge samarbejdspolitikens blide metoder, der bl.a. betød, at den tyske besættelsesmagt kun behøvede at have 20.000 soldater i landet, og at danskerne helt frivilligt eksporterede store mængder af landbrugsprodukter – nok til at brodføde otte af de i alt 90 millioner tyskere.

Werner Best lægger en dristig plan

For Werner Best var det brudte samarbejde en katastrofe, der kunne koste Tyskland dyrt – og nemt betyde enden på hans egen karriere. Den eneste mulighed, han så, var at sørge for, at de danske politikere genoptog arbejdet, så roen indfandt sig i "monsterprotektoratet".

Best begyndte at lægge en sindrig plan for, hvordan han på samme tid kunne vinde Hitlers respekt og danskernes tillid. Løsningen var at ofre de danske jøder.

Han gik ud fra, at Hitler ville bruge uroen til at få gjort kål på de danske jøder. For at bevare initiativet foreslog Best den 8. september selv en jødeaktion.

Ni dage senere kom svaret, underskrevet af Hitler. Aktionen kunne gå i gang. Nu tog Best fat på anden del af sin plan ▶

Jødeforfølgelsen i **POLEN** kostede 3 mio. mennesker livet.

Massemordet på de polske jøder begyndte i 1941. Flere udryddelseslejre blev opført i landet. Kun 300.000 overlevede krigen.

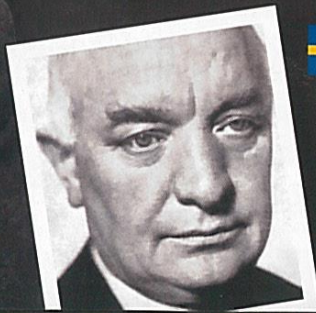

Nyheden om den tyske aktion spreder sig til de danske jøder

Tysker røber aktionen

Den tyske diplomat **G.F. Duckwitz** er kritisk over for nazismen og elsker at være i Danmark. Best ved det – og fortæller ham om den forestående deportation af de danske jøder. Duckwitz beslutter at handle. ▶▶

FRIHEDSMUSEET / NATIONALMUSEET

“OK” fra Sverige

23. september er Duckwitz i Stockholm for at møde statsminister **Per Albin Hansson**. Svenskeren lover at tage imod danske jøder, hvis de bliver nødt til at flygte. ▶▶

SVERIGES STYRESMÅN / VEPE FÖRLAG

600 redningsbåde krydsede vandet

En armada af overfyldte joller, fiskekuttere og speedbåde bragte jøderne til Sverige. Sejladsen skulle ske om natten i mørke og foregik ofte i hårdt vejr.

Tragisk Gestapozrazzia mod kirke

Gilleleje var en af de store flygthavne. Her havde Gestapo held til at fange 80 jøder, der gemte sig på kirkeloftet.

Fiskekoner på Gl. Strand midt i København skabte kontakt til fiskere.

En mor med tre børn blev sejlet den lange vej fra Holbæk til Sverige.

Fra Dragør sejlede fiskerne ca. 700 jøder over Sundet.

25 taxaer bragte jøder fra Bispebjerg Hospital i København til skibe i Gjorslev.

Sydsjælland havde mange registrerede nazister. Alligevel lykkedes det flere hundrede jøder at slippe væk her.

Familien Hannovers flugt

- 1 Hele dagen den 29. september undersøger familien Hannover mulighederne for flugt. Endelig får de en kontakt i Nykøbing F.
- 2 Dagen efter går turen mod Falster. Det viser sig, at deres kontaktperson ikke har et skib.
- 3 Familien overnatter hos en landmand.
- 4 Hele 1. oktober forsøger familien at finde et skib. Om aftenen bryder de ind i en tom feriekoloni for at sove. Samme nat indleder tyskerne aktionen mod de danske jøder.
- 5 2. oktober tager familien til Stubbekøbing og går ind på et hotel. Her møder de andre jøder. Endelig lykkes det at finde et skib.
- 6 Om aftenen bliver de samlet op i Grønsund...
- 7 ... og efter 12 timers sejlads i hårdt vejr når de Ystad den 3. oktober. Flugten er slut.

Tyskerne holdt sig tilbage

De tyske patruljebåde havde ordre til ikke at gribe ind under flugten. Alligevel omkom 23 mennesker ved forlis.

Evakueringen var klarer på en måned

I nætterne mellem den 28. september og 3. oktober nåede mindst 871 jøder til Sverige. Ugen efter voksede tallet støt og kulminerede den 8. og 9. oktober, hvor 2.500 slap over på blot 48 timer. Den følgende uge kom yderligere 2.000 over. Det samlede tal nåede op på 7.742 flygtede jøder.

DANMARK

SVERIGE

TYSKLAND

Aktionen er afsløret

28. september fortæller Werner Best datoen for jødeaktionen til Duckwitz. Nu skal det gå stærkt. Samme dag advarer Duckwitz den socialdemokratiske leder **Hans Hedtoft**, som har gode kontakter til det illegale Danmark.

Jøderne får besked

Hedtoft får fat i formanden for Mosaik Trøessamfund i København, **C.B. Henriques**. "De lyver!" udbryster Henriques, da han hører om den kommende aktion. Trods besættelsen føler han sig beskyttet af loven. Bl.a. derfor har han ikke overvejet en evakuering.

Alarm i synagogen

Til morgengudstjenesten den 29. september bliver den **jødiske menighed** i København advaret. Jøderne går under jorden. Febrilsk leder de efter både, der kan bringe dem til Sverige.

Danmark bidrog til løgningen om kz-lejrene

De danske jøder endte i Theresienstadt, der var nazisternes udstillingsvindue, når de ville vise, hvor godt jøderne havde det.

Stort set alle 472 danske jøder, der blev taget til fange i oktober 1943, endte i kz-lejren Theresienstadt i det nuværende Tjekkiet. Lejren var en gennemgangslejr med hyppige transporter til dødslejre som Auschwitz, men den blev fra tysk side præsenteret som en "mønsterlejr".

De danske fanger fik efter forhandlinger med danske embedsmænd særlige forhold. Fangerne kunne fx ikke sendes til udryddelseslejrene og mod-

tog pakker med mad og tøj gennem Internationalt Røde Kors.

I juli 1944 besøgte danske embedsmænd sammen med Røde Kors lejren. Tyskerne brugte alle midler for at få den til at fremstå human. Huse var sat i stand, og 7.500 fanger sendt til andre kz-lejre for at skabe plads i det håbløst overbefolkede Theresienstadt. Da SS-vagterne overgav sig 5. maj 1945, var 53 danske jøder omkommet.

FOTOKOLLEKTIONEN/REUTERS/GETTY IMAGES

egget initiativ rejste han til Stockholm og fik foretræde for statsminister Per Albin Hansson for at lodde, om svenskerne ville modtage en strøm af jødiske flygtninge fra Danmark.

Svenskerne havde solgt bl.a. store mængder jernmalm til Tyskland, men nu, hvor Hitler var ved at tabe krigen, ønskede de at lægge afstand til nazismen. Statsminister Hansson indvilgede.

Tilbage i København kunne Duckwitz se, at den rigsbefuldsmægtigede var plaget af jødeaktionen. Best fortalte, at han inderligt ønskede sig at "lade bygge en bro over Øresund, så alle disse mennesker kunne redde sig over til Sverige".

Ordene fastholdt Duckwitz i dagbogen og bemærkede, at "ingen magt på jorden kan rensvaske [Best] fra denne store skyld med dens uoverskuelige følger".

Selv var Duckwitz fast besluttet på at handle. Mens Best den 28. september meddelte Berlin, at aktionen ville finde sted om natten mellem den 1. og 2. oktober, sneg Duckwitz sig til et møde med den socialdemokratiske leder Hans Hedtoft.

"Nu sker det!" sagde tyskeren uden at spille tiden på tidskrævende høflighed. "En af de første nætter vil skibe ankre op på Reden, og København vil blive isoleret, telefonerne afbrudt, og jøderne jaget op af sengen i deres hjem for at blive deporteret til Tyskland".

Hektisk arbejde med en flugtplan

De følgende timer spredtes advarslen som en løbeild blandt jøderne, og samme aften nåede den Poul Hannover, direktør i maskinfabrikken Titan. I løbet af en lang, søvnløs nat besluttede han, at familien var nødt til at flygte.

"På kontoret meddelte jeg straks mine nærmeste medarbejdere min plan – de kunne kun give mig ret i, at der næppe var andet at stille op", skrev Hannover i sin dagbog. Flere ansatte tilbød at hjælpe med at arrangere flugten til Sverige.

"Den ene fløj ud for at undersøge muligheden for at komme bort fra Skovshoved eller Tårnbæk, men fandt ud af, at begge dele var lige umulige," skrev Hannover skuffet i sin dagbog. Selv opsøgte han en gammel ven. Også uden held.

At komme over Øresund var lettere sagt end gjort, for de færreste jøder havde forberedt sig på, at de en dag ville være nødt til at flygte fra deres eget land. På hele Sjælland begyndte jøder febrilsk at søge ejere af speedbåde, fiskekuttere

– at formilde de danske politikere. Han skulle blot sørge for, at aktionen ikke fik nævneværdige konsekvenser for jøderne. Til det formål brugte han sin fortrolige på den tyske ambassade i København, diplomaten Georg Ferdinand Duckwitz.

Siden sin tiltrædelse i november 1942 havde Best støttet sig til den lokalkendte Duckwitz, der havde opholdt sig flere år i Danmark og var kommet til at elske landet. De to mænd sås også privat, så Best var klar over, at Duck-

witz betragtede nazismen med skepsis. Det var altså ikke noget tilfælde, at Best den 11. september gik til netop ham for at drøfte gennemførelsen af en aktion mod jøderne: i håbet om at Duckwitz' samvittighed ville tvinge ham til at dele sin viden med danskerne. Werner Best skulle få ret.

Duckwitz går i aktion

"Altså er det kommet så vidt. Jeg ved, hvad jeg har at gøre. Hvem kan tage ansvaret for noget sådant??" betroede Duckwitz sin dagbog. På

Jødeforfølgelsen i HOLLAND
 kostede 100.000 mennesker livet.
 Den jødiske befolkning i Holland var på ca. 140.000. I årene 1942-44 deporterede tyskerne ca. 100.000 til Auschwitz og Sobibór.

FRIHEDSUSET/NATIONALUSET

Tyske soldater etablerede vejspærringer i København for at fange jøder, der prøvede at slippe ud af byen. På det tidspunkt var de fleste allerede gået under jorden.

eller i det mindste en jolle, der kunne bringe dem til Sverige.

Ofte måtte kontakten til bådejerne knyttes gennem familie og venner. Aftalerne blev ofte vage, fordi de blev truffet af mellemænd, der "kendte én, der kendte én", der havde en båd. Og aftalerne blev absurd udviklede, fordi jøderne var overbevist om, at telefonerne blev aflyttet, og at de derfor skulle benytte en kode, som de opfandt i løbet af samtalen.

Poul Hannover tog hjem til villaen ved Emdrup Sø, hvor naboer og venner forsøgte at finde en løsning. "Hjemme var alt i opbrud. Inger var begyndt at pakke – en lille taske til hver, men da vi ikke anede, om vi skulle blive eller ej, var det ret tilfældigt", skrev han om de angstfulde timer, hvor familien stadig søgte efter en mulighed for at redde livet.

Endelig hørte Poul Hannover om én, der ville sejle familien over. Prisen var 12.000 kr. for alle fire. Hannover takkede nej. Så mange penge – fire års løn til en håndværker – ville han ikke overlade til et menneske, han ikke kendte.

Men en anden kontakt virkede lovende: Familien Hannover skulle tage til Nykøbing Falster. Her ville en gårdejer

ved navn Talleruphus tage imod og sende dem med båd videre til Sverige. Overfarten stod i 6.000 kr.

Ingen hjælp at hente

Næste morgen, den 30. september, sad familien Hannover i bumletoget mod Falster – eksprestoget turde de ikke tage, for passagererne blev registreret. Alt tegnedes lyst, men gårdejer Talleruphus ventede ikke på stationen som lovet.

Da de endelig fandt ham i jernbarestauranten, virkede han rådvild. Faktisk anede han ikke, at familien skulle komme, og båden, som angiveligt lå i "fast rutefart" til Sverige, havde endnu aldrig krydset Østersøen.

Det meste af dagen flakkede familien med deres kufferter rundt i byen og prøvede på ikke at vække opsigt, mens de søgte løsninger på deres to problemer: et logi for natten og en båd til Sverige.

Frygten nagede dem alle fire. I første omgang blev de reddet af Titans repræsentant på Falster. Han tog kontakt til sin bror, der var landmand på Lolland, og her fik de lov til at overnatte.

I mellemtiden var hovedparten af de københavnske jøder gået under jorden.

De skjulte sig hos venner, på lofter og i skoven. Enkelte med gode kontakter blev indlagt på sygehus under falsk navn. Mange opgav på forhånd at finde en båd – de søgte på må og få mod Gilleleje eller et af de andre nordsjællandske fiskerlejer i håbet om at få kontakt til en lokal fisker. Som dagene gik, voksede flygtningenes antal til flere hundrede.

Ingen stod på forhånd klar til at tage imod denne gevaldige flygtningestrøm, men en lang række privatpersoner så det som deres naturlige pligt at hjælpe. Jøderne blev gemt af vejen på bl.a. kirke-loftet i Gilleleje og i private hjem, indtil en overfart var arrangeret.

Flugten mislykkes igen

Hos familien Hannover var natten på Lolland gået godt, og ud på dagen den 1. oktober hyrede Poul Hannover en vogn til at køre sin familie fra den lollandske bondegård til Hesnæs på Falsters østkyst. Her mente Talleruphus, at de kunne blive samlet op af en båd.

Mens de stod skjult i skovbrynet på Hesnæs og ventede på aftenmørket, rullede en bil op foran dem.

"Ud trådte Talleruphus med en herre, jeg havde set på stationen i Nykøbing den forrige dag. Han hed Goldstein. Han spurgte, om jeg troede på Talleruphus. Jeg svarede ærligt, at jeg hverken vidste ud eller ind".

Timerne gik, og familien Hannover opgav at vente længere på en båd. De skulle finde et sted at sove, men af frygt for at blive taget af tyskerne turde de ikke indlogere sig på et af øens hoteller. I stedet brød de ind i en feriekoloni, der var lukket for vinteren. ▶

Jødeforfølgelsen i UNGARN kostede 550.000 mennesker livet.
 Ungarn blev besat af Tyskland så sent som i marts 1944. To måneder efter indledte SS folkemordet på landets 825.000 jøder.

Fiskere tog sig godt betalt for hjælpen

Efter krigen kom det frem, at de flygtende jøder havde betalt op til 50.000 kr. for en overfart. Denne udplyndring af mennesker i nød udløste stor forargelse, for en ny kutter kunne købes for under 20.000 kr. – nogle fiskere havde altså tjent til en ny kutter eller to på én nat.

Den berettigede forargelse kom til at skygge for, at den almindeligste "billetpris" lå på ca. 1.000 kr.

Også denne pris syntes høj for en fattig familie, men fiskerne risikerede at miste deres livsgrundlag under et havari, eller hvis tyskerne tog deres skibe.

En satiretegning i Svikmøllen fra 1945 stillede skarpt på fiskernes priser.

Sverige betalte for flygtningene

I de første tre år af besættelsen flygtede kun ca. 100 danskere til Sverige, men tallet steg dramatisk fra oktober 1943. På få måneder kom omkring 12.000 flygtninge over Øresund – jøder, militærfolk og andre danskere, som var kommet i nazisternes søgelys.

Samtidig fik flere nationaliteter brug for svensk hjælp. Ved krigens slutning var de samlede flygtningetal 50.000 nordmænd og 35.000 fra Baltikum. Oveni kom flere tusind børn fra det krigsramte Finland, og flygtningetallet fra Danmark var vokset til 20.000.

En sådan strøm af mennesker, hvoraf mange ikke ejede andet end det tøj, de var kommet i, satte den svenske stat på en hård opgave. De samlede udgifter til flygtningehjælp løb op i anslået to mia. svenske kroner i datidens mønt.

“Vi lod børnene spise den mad, vi havde, men det var desværre ikke ret meget – og drikkeelse havde vi ikke noget af. Det var en forfærdelig nat. Vi holdt vagt, men der kom intet skib”, skriver Poul Hannover i sin dagbog.

Gestapo finkæmmer København

På samme tid var jødeaktionen i fuld gang i København. Ved 21-tiden rykkede Gestapo ud med 50 overdækkede lastvogne. Kort efter blev telefonnettet afbrudt, og tyske soldater etablerede vejspærringer rundt om byen. Med sig havde Gestapo lokalkendte danskere, herunder SS-frivillige på orlov, der kunne finde frem til jødernes adresser.

I opgange i hele byen lød trampen af jernbeslåede støvler og buldren på døre, men kun få blev arresteret. De tyske soldater havde nemlig fået ordre til *ikke* at bryde døre op, men gå videre, hvis beboerne ikke åbnede frivilligt. Med denne ordre sikrede Werner Best, at Gestapos fangst blev tilstrækkelig mager.

Kun en lille gruppe nyligt indvandrede jøder fra Rusland og omkring 30

Fire jødiske søskende sendte dette billede til deres far i København for at vise, at de var nået over i god behold.

jøder fra alderdomshjemmet ved synagogen blev fanget. Den ældste af dem var en 102-årig kvinde. Nu blev de gamle under slag og spark gennet ombord på den tyske damper *Wartheland*, der lå parat ved Langeliniekaen.

I Jylland og på Fyn fangede tyskerne i alt 82, der blev stuvet sammen i tre godsvogne og kørt til koncentrationslejren Theresienstadt – samme endestation som de arresterede fra København.

Endelig kommer en båd

Efter den udmattende nat i feriekolonien tog familien Hannover den 2. oktober ind på Freys Hotel i Stubbekøbing for at få noget at spise. Heldigvis opdagede de, at hotelværten var venligt stemt over for jøder, og at familien Goldstein allerede boede her.

Den nervepirrende jagt på en båd fortsatte. Bl.a. forhandlede jøderne om at købe en båd. Ud på dagen blev Poul Hannover kaldt ned i et krolokale, hvor en mand ventede ham. Manden, der bar et kongemærke som tegn på sit danske sindelag, sagde, at han ønskede at være anonym. Han havde en kontakt, der kunne sejle dem til Sverige. Prisen for hele gruppen (22 personer) var 20.000 kr.

Samme aften ventede Poul Hannover og resten af jøderne ved det stormomsuste færgeleje ved Grønsund. De to første fiskerbåde sejlede forbi, men den tredje lagde til og tog de 22 ventende ombord. Endelig gik kursen mod Sverige.

I mens var rygtet om de mange jøder, der var samlet på Freys Hotel i Stubbekøbing, nået til

Gestapo. Det hemmelige politi rykkede omgående ud for at gennemføre en razzia, men jøderne var for længst væk.

Den samme konklusion nåede den rigsbefuldmagtede Werner Best i København frem til, da han skulle afgive status over jødeaktionen til Adolf Hitler og udenrigsminister Ribbentrop i Berlin. Det magre antal tilfangetagne jøder for-tav han, da han skrev et telegram:

“Fra i dag kan Danmark betegnes som rensset for jøder, idet ingen jøde legalt kan opholde sig eller arbejde mere”.

Ystad siger velkommen

Natten blev hård for de 22 jøder på fiskeskutteren. Under dæk var luften beklumret og stank af olie, så Poul Hannover foretrak at sidde oppe på dækket, hvor den ene isnende sø efter den anden fejede ind over ham. Endelig – efter 12 timer til søs – så de svenskekysten.

“Vi kastedes forbi en bøje – nu så vi havneindløbet ganske tydeligt – alt andet var glemt – og et øjeblik efter så vi et par arbejdere på den yderste mole komme styrrende ud og svinge deres huer. *Välkomne hit*, lod det. Jeg tror

Jødeforfølgelsen i NORGE

kostede 750 mennesker livet.

Da Norge blev besat, havde landet en jødisk befolkning på ca. 1.700. Tyskernes aktion mod dem begyndte i efteråret 1942 med hjælp fra norsk politi. Bl.a. blev alle Oslos jøder deporteret til Auschwitz-lejren. Kun 25 af dem vendte levende hjem. I løbet af krigen lykkedes det 900 at flygte til det neutrale Sverige.

ikke, der var et øje tørt hos nogen af os, der så det”, skrev Poul Hannover om den lykkelige ankomst til Ystad.

Familien Hannover var blandt de første til at slippe over – endnu ventede hovedparten af jøderne hos venner og tilfældige danskere, der trods stor personlig risiko påtog sig at gemme dem og skaffe mad i en tid med rationering.

Som dagene gik, voksede et omfattende netværk af flugthjælpere frem. Fx inspirerede synet af 10 jøder på flugt en mand i Helsingør til at danne en gruppe, der i løbet af oktober 1943 skaffede 700 mennesker med fiskekuttere til Sverige. Gruppen fik det uskyldigt klingende dæknavn “Helsingør Syklub”.

Dansk Gestapo-mand slår til

Ikke alle jøder var heldige. Selvom Werner Best havde givet ordre til, at Gestapo holdt sig tilbage, og de tyske patruljebåde i Øresund og på Østersøen lå stille, var de danske jøders flugt fuld af dramatiske og ulykkelige begivenheder. I alt blev omkring 190 jøder pågrebet under flugten, de fleste af dem i Gilleleje, hvor den emsige Gestapo-officer Hans Juhl – kendt som “Gestapo-Juhl” – var chef.

Hans Juhl havde bl.a. ansvaret for at pågribe 80 jøder, der skjulte sig på loftet over Gilleleje Kirke. Tidligt om morgenen den 7. oktober tvang han graveren til at udlevere nøglen til kirken.

Kun én mand undslap, da det lykkedes ham at skjule sig på ydersiden af klokketårnet. Han druknede senere under overfarten til Sverige, en skæbne, som han delte med 22 andre flygtende.

Medlemmer af “syklubben” formåede dog at sætte Gestapo-Juhl ud af spillet med en stribe falske alarmer. Han blev sendt ud på forskellige adresser, hvor der angiveligt opholdt sig jøder.

Samlet omkom 47 i forbindelse med tyskernes jødeaktion, her medregnet de mindst 16 personer, som valgte selvmordet som et alternativ til flugten.

Enkelte børn var tæt på at blive dræbt under flugten. Det skete, hvis de begyndte at skrigе, mens flygtningene sad i bådene på vej over. I flere tilfælde krævede andre flygtninge ombord, at børnene blev kvalt – som regel var snaps eller en pille nok til at bringe dem til tavshed.

I alt slap 7.742 jødiske danskere over til Sverige. Et antal, som – ifølge Duckwitz – udløste et raserianfald hos Hitler,

da han hørte det. Men sket var sket, og frem til krigens slutning levede de danske jøder som flygtninge i det fredelige Sverige. Historien om danskernes indsats for at redde jøderne blev kendt verden over – men de færreste ved, at tyskerne spillede en nøglerolle i redningen. ■

Efter befrielsen vendte familien Hannover og de fleste andre danske jøder hjem til Danmark igen.

Werner Best havde ikke held til at genoplive samarbejdspolitikken, men beholdt sit job. Efter krigen sad han fængslet i seks år. Han tog arbejde som jurist og blev aldrig dømt for krigsforbrydelser.

Georg Ferdinand Duckwitz fortsatte efter krigen som diplomat og var en år-række vesttysk ambassadør i København.

LÆS MERE OM REDNINGEN AF DE DANSKE JØDER

• Bo Lidegaard: *Landsmænd – de danske jøders flugt i oktober 1943*. Politikens Forlag, 2013 • Thomas Hjortso: *Den dyre flugt*, People's Press, 2010

Svensk greve hentede jøderne hjem

I krigens sidste måneder forhandlede Folke Bernadotte om de nordiske fangers skæbne.

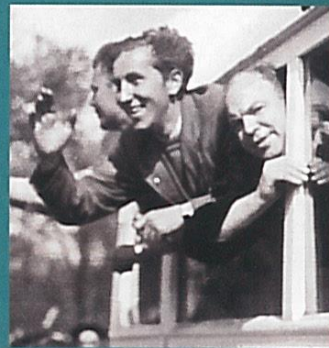
Det lykkedes ham at redde 15.000 mennesker ud af SS' kløer vha. sine hvide redningsbusser.

I februar 1945 drog den svenske diplomat og Røde Kors-leder Folke Bernadotte til Tyskland med en plan: Han ville redde de skandinaviske krigs- og kz-fanger i Nazityskland ud af krigens ragnarok. SS-lederen Heinrich Himmler gav tilladelsen, og snart efter satte en lang kortege af 36 busser, 19 lastbiler og bl.a. en kranvogn sig i bevægelse fra Sverige og Danmark. På forhånd var køretø-

jerne malet hvide og forsynet med røde kors, så allierede jagerfly ville skåne dem.

I første omgang hentede busserne 15.000 skandinaviske fanger i forskellige lejre og samlede dem i kz-lejren Neuengamme ved Hamborg. Herfra gik turen gennem Danmark til Sverige, hvor de afkræftede fanger ankom 18. april.

Prisen for redningsaktionen var, at de hvide busser skulle køre 2.000 svagelige russiske, belgiske og franske fanger fra Neuengamme til andre kz-lejre.

Gensynsglæden var stor, da kz-fangerne i april 1945 kørte gennem Danmark til Sverige.

Endelig på dansk jord: Kortegen af hvide busser med kz-fanger kørte over grænsen ved Padborg.